

И.П.Кравцевич и др. / Под ред. Ю.Д.Железняка. – М.: Издат. центр «Академия», 2002. – 384с.

2. Кислякова О.П. Проектирование профессионально-личностного развития специалиста на основе профессиограммы // Образование для XXI века: доступность, эффективность, качество: труды Всероссийской науч.-практ. конференции. – Ч.2. – М., 2002. – с.58-61.

3. Яловик В.Т. Проблемні питання підготовки майбутніх учителів фізичної культури // Концепція підготовки спеціалістів фізичної культури в Україні. – Київ-Луцьк: Вежа, 1996. – С.108-113.

Теоретико-методичні засади побудови оздоровчо-розвивальної роботи з дітьми-сиротами дошкільного віку на основі використання засобів адаптивного фізичного виховання

С.В.Косівська, викл.

*Кіровоградський державний педагогічний університет
ім. В. Винниченка*

Процеси гуманізації та спроби розбудови громадянського суспільства поступово змінюють соціальні погляди і ставлення до людини як до найбільшої цінності. Орієнтація на пріоритет особистості, її розвиток, місце і роль у суспільстві, все більше утверджуються, викликаючи об'єктивну потребу зміни змісту, форм і методів навчально-виховної роботи з дітьми, їх громадянського становлення та підготовки до життя у демократичному суспільстві з ринковими відносинами. Особливо складною і драматичною ця проблема залишається для дітей-сиріт, яких, на жаль в умовах тривалої гострої економічної і духовної кризи, стає дедалі більше.

Так, тільки за джерелами офіційної статистики в Україні нараховується понад 100 тисяч дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, що перевищує показники повоєнних років. Розуміючи вагу питання, його значення для морального авторитету суспільства і країни в цілому, перші особи держави демонструють активність і бажання брати участь у розв'язанні нагальних питань створення гідних умов для лікування, збереження здоров'я, навчання і виховання цих обездолених дітей.

Саме тому особливої ваги набирають питання розробки корекційно-розвивальних методик оздоровчої спрямованості на основі ефективного використання потенціалу фізичного виховання. Досить тривалий час фізичне виховання дітей розглядалось достатньо однобічно – в основному як чинник, що оптимально розвиває руховий апарат людини, підвищує рівень її фізичної та функціональної підготовленості.

Сьогодні у різних галузях знань (нейрофізіології, психології, педагогіці раннього і надраннього розвитку дитини, теорії і методиці фізичного виховання та ін.) накопичено достатньо даних, згідно з якими фізичні вправи спроможні розвивати психічні функції людини, підвищувати різні види працездатності та розширяти адаптаційний потенціал людини в значних межах.

Одним з головних завдань для дитячих будинків та інших державних закладів, де навчаються і виховуються діти-сироти та діти, які позбавлені батьківської опіки, є

інтегроване, системне застосування у навчально-виховному процесі всіх можливих чинників для подолання наслідків перенесеної комплексної (психологічної, в тому числі й інтелектуальної, фізичної, рухової) депривації вихованців.

У зв'язку з цим видаються перспективними дослідження факторів, що можуть активувати та пришвидшити загальмовані процеси розвитку знедолених дітей. Показовим у цьому сенсі є еволюція поглядів на фізичне виховання: від однобічного розуміння значення фізичних вправ для розвитку опорно-рухового апарату, моторики та інших, безумовно, життєво важливих систем і функцій організму, до усвідомлення значення рухового інтелекту для повноцінного розвитку всієї особистості людини.

У численних дослідження останнього періоду доводиться, що чим менший вік дитини, тим потенційно більшим може бути педагогічний вплив на розвиток і корекцію всіх основних систем і функцій організму.

На цьому фундаментальному положенні заснована відома методика надраннього виховання дітей Г. Домана зі співробітниками, яку самі автори назвали "розвиток дитячого мозку".

Вказана методика позитивно себе зарекомендувала у роботі зі здоровими дітьми практично від народження і до п'яти років. За цей період дитина здатна досягти надзвичайно високих показників рухового і інтелектуального розвитку. Але у здобутках доктора Г. Домана та його мережі науково-педагогічних закладів, які утворюють Інститут розвитку людського потенціалу (Філадельфія, США), - позитивні результати у лікувальному вихованні дітей з найбільш складними формами наслідків депривації.

Головне положення, яке американські фахівці активно застосовують у своїй корекційно-розвивальній роботі полягає в тому, що вони, слідом за Ж. Піаже, та не зрозумілим нами до кінця М.О.Бернштейном і сучасними послідовниками теорії множинності проявів інтелекту серед багатьох різновидів людського інтелекту виділяють фізичний або руховий інтелект, як основний вид людського інтелекту.

Тому заняття за програмою раннього корекційного розвитку дитини починають з навчання читанню та спеціальної фізичної підготовки. Рухи та інтелект у даній корекційній методиці пов'язані найбільш тісними зв'язками. Особливо важливий цей зв'язок у ранньому дитинстві. Рухи – це фундамент для корекції, відновлення і пришвидшення розвитку всіх інших людських здібностей. Здатність рухатися, вік, у якому починаються активні і нові рухи, види рухів – все це відіграє важливу роль для фізичного розвитку, але ще більше - для розумового. Чим раніше дитина починає рухатися, отримавши для цього всі можливості, тим швидше буде зростати за обсягами і розвиватися функціонально її мозок.

Надзвичайно споріднена з ідеями Г. Домана методика виховання дітей за Б.П. та О.О. Нікітініми, яка теж часто інтерпретується без належної уваги до її наріжної складової – раннього фізичного виховання.

В основу методики Нікітіних покладено систему реалізації трьох провідних принципів: єдність раннього фізичного тренування, навчання і виховання. Саме ці елементи їхньої системи обіцяють максимальну реалізацію вроджених можливостей дитини.

Автори підкреслюють наступну залежність: наскільки запізнився з початком активного розвитку, настільки знизив потенційний максимум інтелекту. Принагідно зауважимо, що на думку Нікітіних дошкільний заклад на початку життя дитини не може забезпечити оптимального розвитку, тому що до двох років дитині необхідна саме індивідуальна увага дорослого.

Автори цієї системи виховання теж вважають, що з віком поступово згасають, слабшають темпи розвитку здібностей дитини. Чим молодша дитина, тим легше проходить утворення тимчасових нервових зв'язків та функціональних утворень, які відповідають за темпи і рівень формування самих різних здібностей дитини. Б.П. Нікітін назвав це явище незворотнім згасанням можливостей ефективного розвитку здібностей (рос. аббревіатура НУВЭРС).

Б.П. Нікітін вивчив багато факторів, які можуть сприяти формуванню і розвитку творчих здібностей дитини. Високе розумове навантаження і його творча спрямованість. Замість традиційного отримання готових знань – метод їх здобування, а значить сам розвиток. Система завдань зі зростаючою складністю. Попередження НУВЭРСа. Своєрідні “спортивні прилади для розуму” (від 1,5 до 15 років).

Б.Н. Нікітін наголошує, що наведені фактори здатні зрушити розвиток дітей в бік раннього і попередити явище незворотнього згасання можливостей ефективного розвитку здібностей (НУВЭРС).

В сучасних корекційно-розвивальних програмах обґрунтовуються спроби інтегрованого підходу до проблеми розвитку фізичного і психічного здоров'я дітей на основі методу поєднаного психофізичного впливу. В основу методу покладено певні функціональні зв'язки між навчанням руховим діям і розвитком психіки.

Сутність впливу методу психофізичного поєднання полягає в тому, що засоби рухової активності, які відбираються для застосування, дозволяють домогтися конкретних змін у фізичній сфері (наприклад, у показниках швидкості), які у свою чергу сприяють змінам у психічній сфері (наприклад, швидкості сприйняття інформації і прийняття рішення). Таким чином одна вправа може використовуватися для формування рухової навички, для розвитку рухових здібностей, а також (у ігровій формі) для інтелектуального розвитку.

Основна спрямованість занять з розвитку швидкості мислення – застосування таких вправ, які сприяють спрямованому розвитку як фізичних, так і психічних якостей. В даному випадку підбираються вправи, які формують базові фізичні якості (сила, швидкість, спритність) і психічні якості (швидкість оцінки ситуації і прийняття рішень, спостережливність, уважність, обсяг пам'яті), які забезпечують активну життєдіяльність дитини.

Автори цього напрямку використання фізичного виховання для корекційно-розвивальної роботи впевнені, що підібрані засоби і методи рухової активності здатні ефективно розвивати комунікативні навички та навички поведінки в складних і небезпечних ситуаціях. Але при цьому головним вбачають те, що фізичне виховання має сприяти розвитку самопізнання дитини. Саме ця сторона методики буде у подальшому сприяти успішному повноцінному розвитку особистості дітей, їх соціальній адаптації. Також важливим вважають те, що з раннього віку за допомогою фізичного виховання формуються здорові звички, самоконтроль за стресовими ситуаціями, тенденції до відмови від агресивної поведінки і готовності до уникнення від агресивних посягань (що надзвичайно важливо при корекції поведінки соціальних дітей-сиріт).

В процесі фізичного виховання формується образ Я - гідного вихованця гідних шановних людей, формується впевненість у собі та психічна стійкість.

З урахуванням зазначеного, науково-методичне обґрунтування, практична розробка і використання фізичного виховання для створення ефективних методик корекційно-розвивального впливу в роботі з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими

батьківського піклування, дошкільного віку є актуальним напрямом досліджень, який відображає загальну тенденцію розвитку суспільства до гуманізації.

Література:

1. Доман Г. Как сделать ребенка физически совершенным / Доман Г., Доман Д., Хаги Б.; пер. с англ. – М.: Аквариум, 1999. – 336 с.
2. Нікітін Б.П. Ми та наші діти / Б.П.Нікітін, Л.О.Нікітіна; [пер. з рос. А.М.Лук'янець; передм. М.М.Амосова]. – К.: Молодь, 1989. –240 с.
3. Соціальне сирітство в Україні: експертна оцінка та аналіз існуючої в Україні системи утримання та виховання дітей, позбавлених батьківського піклування / Л.С.Волинець, Н.М.Комарова, О.Г.Антопова-Турченко, І.Б.Іванова, І.В.Пеша. – К.: Видавництво, 1998. -119 с.
4. Яковенко В.С. Дитина – сирота: розвиток, виховання, усиновлення: навчальний посібник для вчителів, вихователів, батьків, опікунів, студентів педагогічних навчальних закладів / Валерій Семенович Яковенко – Кіровоград: Народне слово, 1997. - 173 с.

Про вікові зміни в організмі людини та її функціональні можливості

В.П. Кузьменко, ст. викл.

Державна льотна академія України, м.Кіровоград

У цій статті пропонується результати дослідження, які були проведені з метою перевірки взаємозв'язку між рівнем розвитку фізичних якостей курсантів та біологічним віком, якщо такий має місце.

Досліджувались юнаки і дівчата старших курсів (20 років і старші). В цій роботі пропонуються дані, отримані при дослідженні 39 дівчат 4-5 курсів.

З фізичних якостей оцінювались такі: «швидкість» (біг на 100 м на час), «витривалість» (біг на 200 м на час) і сила (із положення лежачи на спині, руки за головою, ноги фіксовані, піднімання тулуба в сід на кількість разів). Для цього використовувалась загально відома методика, опис якої не подається. Отримані дані були обраховані відповідно до вимог методики педагогічних досліджень.

Для подальших розрахунків нами визначався показник біологічного віку дівчат, поскільки календарний (КВ) або хронологічний вік – не є в даному випадку головним показником. За визначенням Виленчина М.М. (1978) хронологічний вік – це тривалість прожитого після народження життя. Але «зовнішній» (астрономічний) час, пише Войтенко В.П. (1987) не може відобразити внутрішні процеси життєдіяльності організму у всій його повноті.

«Про вікові зміни в організмі людини і її функціональні можливості судять не лише на підставі календарного, але і біологічного віку, який є мірою зміни в часі біологічних можливостей організму людини. (Фролькіс В.В. 1975)

На думку академіка Чеботарьова Д.Ф. розбіжність у показниках біологічного і календарного віку дозволяє визначити ступінь прогресування постаріння індивідууму і його функціональні можливості (в сенсі тривалості роботи і т.ін.).